

FRÝDEK ≈ MÍSTEK

| KAPITOLA |
| KNIHKUPECTVÍ |

www.komo.cz

Pestrý rok ve Frýdku~Místku a Beskydech!

DEN S PRŮVODCEM

Komentované tematické prohlídky ve Frýdku~Místku

LYSOHORSKÁ NEJ

Komentované výstupy na nejvyšší vrchol Moravskoslezských Beskyd
Speciální výstupy za západem slunce nebo v doprovodu Lašského krále

TECHNOTRASA

Po stopách textilek ve Frýdku~Místku

Chcete to zažít?

Navštivte naše stránky nebo se zeptejte na pobočkách
Turistického informačního centra Frýdek~Místek

+420 558 646 888

visitfm.cz

poznáte nás

Lašský dostavník vychází i díky finančnímu
daru pana Ing. Jiřího Carbola.

www.beskydskalikerka.cz

Otvírací doba:

pondělí - pátek 15,30 – 22,00 h

sobota 14 – 23 h

neděle 14 – 22 h

RenoFarma Beskyd, a. s.
Palkovice

Naše poděkování za stálou podporu patří také
paní Ing. Evě Richtrové.

Obsah

Obrázek na obálce (kostel v Pražmě) nakreslil Boris Zvada.

Úvodník (Z. V. Krulikovský)	3
Co se stalo, přihodilo (Z. V. Krulikovský)	4
Novoroční poselství Lašského krále (Z. V. Krulikovský)	6
Významné osobnosti Lašska – jubilanti 2021	7
Nesmrtelná hajného dcera (P. Anderle)	8
U versus Ú (jazykový koutek) (Z. V. Krulikovský)	14
Jarní scénérie (B. Vidura)	15
Textiláci a Petr Bezruč (V. Vlk)	16
Potok (F. Pituchová)	18
Pramínek vody (R. Žvak)	19
Fotodokumentace	20, 21
Osobnosti Velkého Lašska (A. Krulikovská)	22
My zme Ostravjacy (pokr.) (Z. V. Krulikovský)	28
Muzeum vidlí (Dědek)	32
Lesní procházka v Sedlišťích (P. Hruboš)	33
Božena Peterková (V. Vlk)	34
Poslední setkání (Z. V. Krulikovský)	35
April (O. Tlučková)	36
Z receptáře lašského krále	37
Obsah	38

Úvodník

Vážení čtenáři,

nastalo meteorologické jaro a s ním přišel opět na pár dnů sníh a ochlazení. Počasí je dále jako na houpačce – bylo už téměř jarní počasí, sluníčko a teplo, dokonce skoro dvacet stupňů plus. Na to skutečné jaro si ještě asi počkáme. Nedá se nic dělat než vydržet, tak jako s tou nešťastnou pandemií. Buďme ukázněni a určitě přijde zlepšení. Teď je to omezení skoro největší, co bude dál, záleží nejen na vládě, ale na nás všech. Kalendář na jaro ani nechystáme, bude-li lépe, tak něco vymyslíme. Chodte do přírody, hýbejte se, dobrá kondice je nejlepší obrana proti nemocem. Zahrádky už také volají, příroda se brzy probudí. Těšme se na Velikonoce v rodinném kruhu, ty jsou stejně nejkrásnější.

Nové vydání Lašského dostavníku vychází v tradiční podobě, příspěvky v nářečí (básničky i troška humoru), články a rozhovory s významnými osobnostmi regionu aj. Věřím, že se k vám dostane, když největší omezení pomine. Jestli nám to COVID dovolí, tak se 18. července sejdem na Kabáti u Chlebovic – s Lašským králem a jeho družinou při výročí 20 let rozhledny PANORAMA.

Zatím bude dostavník ve stejném nákladu, uvidíme jak dál. Jak jsem už psal minule - pandemie zasáhla i některé naše sponzory. Jsem však optimista, doufám, že vše dobře dopadne. Děkujeme nyní opět městu Frýdku - Místku i všem, kteří nám doposud přispívají.

Na koho se dostavník i tak nedostane – může si ho stáhnout z našich stránek - <http://www.lassko.eu>. Tam také bývá upřesnění našich kulturních i turistických akcí.

Zdeněk Vilém Krulikovský

Lašský dostavník

vychází čtvrtletně – vydává kulturně vlastivědný spolek Království lašské. Každý autor odpovídá za obsah svého příspěvku. Redakční rada si vyhrazuje právo na výběr a krácení zaslaných prací. Posílejte je e-mailem v elektronické podobě, formát MS Word, písmo Times New Roman, velikost písma - 11 bodů, odstavec – tři úhozy zleva, bez mezer mezi odstavci:

lasskykral@centrum.cz

Příspěvky do letního čísla posílejte nejpozději do začátku června 2021!

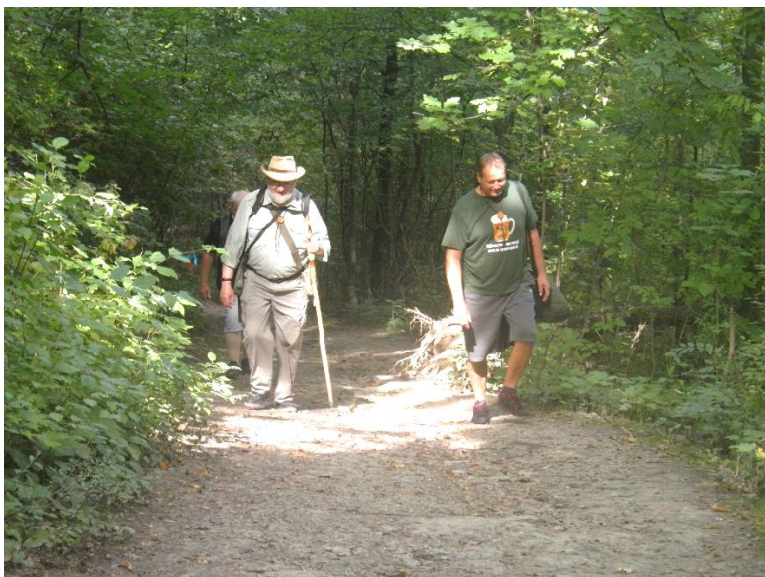
Redakce: Zdeněk Vilém Krulikovský, Radana Šatánková, Dajana Zápalková, Boris Zvada.

Technická spolupráce: Michaela Mikeira Krulikovská

Co se stalo, přihodilo

Když pohlédnu do posledního kalendária, tak nic... ale přece jen musím psát, protože jsem přišel na to, že jsem něco zapomněl z podzimu (díky připomínce Jiřího Bužka). I v zimě se mnoho událo, ale nic moc veselého...

20. září (neděle): 5. etapa pouti okolo Lašska – byla krásná slunná neděle, sjeli jsme se do Bohumína, start byl u nádraží – a vyšlápli jsme po zelené značce kolem rybníků (Záblatský a Nový stav) do Heřmanic. Cestou jsme zastavili u Rychvaldského zámku, poklidnou čtvrtí okraje Ostravy jsme dorazili k ZOO, kde se shromáždilo mnoho výletníků... Vyhýbáme se davu a dál spěcháme po žluté vzhůru na haldu Emu, kde zazněla i lašská hymna. Pro mnohé z nás to byl prvovýstup! Nahoře jsme se kochali nádherným pohledem na město. Dolů jsme pokračovali přes Slezskou do Moravské Ostravy, kde byl cíl. Vyprahlí pochodem a sluníčkem jsme se chtěli osvěžit v nějaké hospůdce – avšak ouha! Od Černé louky přes Masarykovo náměstí až k Elektře jsme nic nedostali (všude omezení a plno sportovního lidu), až na starém dobrém Společenstvu jsme se „chytli“ – v zahradě u Radegastu...

20. 9. Král a Pavel Hruboň stoupají na Emu – foto J. Bužek

Z receptáře lašského krále

Jaro už klepe na dveře, zima už to „bali“, enem ta potforsa pandemia něchce přeč. Třa nam posilovat' organizmus – pohybem, nale aji idlem. Třa jest' cebulu, česnek, křen, zazvor, jak vylezu kopřivy a inči zeliny, tuž dobre je piť jako čaje, či je jest' inač upraveno. Něsky vam předkladam par receptuv, kere tu imunitu tež posili.

Cebulačka s topinkami

2 velke cebule, 1 polivkovu lyžku sadla, vrchovatu lyžku hladke muky, pepř, sul, 1 vajco, masovy vyvar – asik liter. Par krajíčkuv chleba, česnek.

Nakratu cebulu na nudličky zpěníme trochu na sadle, přydame muku, osmahněm, zalijem zimnym vyvarem (či enem vodu), a povařime tak 20 minutek. Nakonec vlijem rozmišane vajco, přisolime, opepřime. Podavame s topinkami (opečenými na sucho!), kere zme potřeli česnekem.

Zazvorova pečinka z byka

Pul kila zadniho hověziho masa, 1 velku lyžku sadla, 1 velku cebulu, uzeny špek, pomlety zazvor, 1 velku lyžku hladke muky, sul, pepř.

Maso prošpikujem klinkami špeka, kery zme obalili v zazvoru, něchame aspoň hodinu odležet'. Na sadle trochu osmahněm na drobunko nakratu cebulu, přydame maso a opečem par minut po vseckych stranach. Podlijem horku vodu a pečem přykryte v trubě. Jak je mjeke, tuž ho vytahněm z pekača, sťavu vydusyme, zaprašyme muku, osmahněm a zalijem zimnu vodu. Až se šťava odděluje od sadla, zcedime a trošku eště povařime. Naporcovane maso potem přelijem tu šťavu. Podavame k temu kobzole, dobre su tež kobzolove knedle.

Salat z červene řipy s křenem

2 červene řipy (středně velke), par zrnek koliandra, fenykla, sul, pomlety pepř, 2 polivkove lyžky octa, cukr – tak 1–2 male lyžky, 2 velke lyžky oleja (olivovy či z řepky), 1 křen (kořeň), 2 cebule.

Řipu očistime, nastruhame na hrubo na struhadle, povařime ve vodě, do kere zme dali kořeni, sul a ocet. Řipu zcedime, dame do misky a něchame zchladnuť. Přydame na jemno nastruhany křen, na hrubo nasekanu cebulu, zakapem olejem, dochutime cukrem, přysolime a dobře promichame.

Tuž at' vam šmakuje!

April

Olga Tlučková

Na polu je psi počasí,
metě sněhým, věter duje,
a na mě už ta zubato
zpoza roha vykukuje.

Zatel mi to ešče myslí,
obejdu se bez palice,
tak se mi možné podaří
dožít' roka dva tisíce.

Bo něvěřim poněkerym,
že po smrti už nic nima,
střído se to tam, jak u nas,
jaro, leto, podzim, zima.

Zovistivci mi chybaju
pod nohy klocky, polena,
inym tymu mě rozboli
sem tam hlava či kolena.

A esli to moje žiti
ku posledku už ubiho,
něvadi, po převtělehu
vyberu se cos lepšího.

(Slezské zemi – 1999)

**3. října (sobota): OPRAVA a OMLUVA – „zástupce Valašska Zdeněk Knedla zv. Železný Zekon“ - nikoliv Silný! (Lašský do-
stavník č. 4 2020)**

19. prosince (sobota): Závěr pouti Okolo Lašska. Malá skupina vytrvalců se sjela vlakem do Paskova, posílena dvěma psy, s dobrou náladou a vírou, že už to trápení s koronavirem brzy bude u konce. Vyšlápli jsme ve slunečném počasí kolem Ostravice k Místku. Výšlap to byl velice příjemný, v pohodě jsme minuli Sviadnov, prošli z Místku do Frýdku k nádraží, kde jsme se s přáním hezkých Vánoc rozešli do svých domovů. Bez Radegastovny, bez posezení u pívka, bez guláše...

31. 12. Silvestr na Čupku jsme odvolali, přesto tam bylo živo, jak jsem byl informován. Nejen lid český, ale i lašský nemá asi dostatečně vyvinutý pud sebezáchovy... Tradiční Silvestrovsko-novoroční projev jsem natočil doma na zahradě, přesně ve 12.00 byl zveřejněn na našich stránkách i Facebooku.

Tradiční výšlapy a jiné akce byly zrušeny, či odloženy na neurčito. Co přijde dál – uvidíme...

Předjaří u Morávky – foto Z. V. Krulikovský (25.2.)

Novoroční poselství Lašského krále (31. 12. 2020)

Tuž vítajte – važene a ctěne Lašky, važeni Laši, susedě, susedky, všecy dobři ludě. Zdravim cely velky Lašsky narod na Moravě, ve Slezsku, na Kysucach, v Haliču, v Praze a aji na tym celym Božim světe! Po dvanacty raz se nělučime ze starym rokem na Lašským Řipu, keremu ludovo pravime Čupek, a ani ten novy tam něvitame, bo zla pandemia teho koronavirusa nas hromsky vsecky zasahla. Cely Boží svjet je v ohroženju, nikiho to bestyjsstvo něšetřy. Česka republika je v patym stupňu teho Psa, zhromaždžovani vjac jak dvuch ludi něni dovolene. Tuž aji ja sem se rozhod, že nikaj něpolezu, že z domy vas vseckych pozdravim. Vitě, ludě mili, něni to žadna sranda ten Covid, enem ignoranty a hlupi mudrocy ty vsecky opatřeňa bagatelizuju, či dokońca zesměšňuju. Virus se něvybira, virusu je jedno esli stě nalevo, či napravo, esli stě z Evropy, Azyje, Afryky, Ameryky, Australije, esli stě chudi, či bohati. Na jaře to eště jaksik šlo, nale na jesiň se to vjac zhoršilo. Aji moju rodinu to zasahlo, němoc prodělaly tři moje cerky, a aji muj vnuk a zet'. A jak sem vas už v dostavniku informoval, muj bratranec, ambasador pražsky na Covid umřel... Chraňte se, očkujte se, posluchajte vrchnost', chovajte se zodpovjedně, ať se z teho marasa brzo dostaněm, ať se zas ve zdravi sejděm na Čupku, na Radhošťu, na vlastivjednych vyšlapach, či indě...

Už od březňa chytracy z celeho svjeta špekuluju, odkad' to potvorstvo na nas přyšlo... Jedni pravja, že z Činy, druzy z Ameryky, třeti zhury, že to na nas mimozemšťani utoča... Lebo ho přynisla kometa? Tak jak před sto rokami tu Španělsku chřypku? Jak je to po pravdě, to vi enem Panbuh, vsecko ostatni su fantasmagoryje...

Dvanacta hodina našeho středoevropskeho časa odbila, to znači, že Laši a Lachyně, keřy žiju až tam na vychodě v Pacyfiku na ostrovach Fidži a Samoa, už maju pulnoc. Tym aji nam Novy rok začina, bo zme řiša pro vsecky Lachy svjeta!

Na ten stary ni moc vydařeny rok se doma truňkem čistym, palenym přypijtě, ať ho z pamjeti vymažem. Ten Novy rok 2021 fajnym Lašským liguerem s tatarčokem přyvítajme, by nam po cely rok šmakovalo, zdravi služilo a sila hromska v nas furt byla! Tuž vam vseckym vinšuju hromady štěst'a, pohody a Božeho požehnani! Zdruv, ať služ!

Zdeňa Viluš I. Krulikovsky, Kral Lašsky

Poslední setkání

Na podzim roku 1964 jsem poprvé přišel mezi členy souboru Ostravica (původně se jmenoval Ondráš), který změnil místo svého „pobytu“ – z Janovic byl přemístěn do Frýdku – Místku. Bratr Jiří mne přivedl k cimbálové muzice, kterou tehdy vedl Josef Pavlán, abych s nimi zpíval. Dali mi úkol zazpívat v pásmu o Ondráši písničku „Přešel Ondraš přes dědinu“ ze sbírky Boženy Peterkové. Naučil mě ji Vláďa Turek, trénovali jsme ve škole (na ostravské konzervatoři) i jiné písničky. Kde jsem „Ondraša“ zpíval poprvé, už ani nevím. Byl pak součástí našeho vystoupení na prvních Ondrášovských slavnostech v Janovicích v roce 1965. Měl to být krásný večer, jenže hned po mém zpívání spustil děsný liják, začalo se blýskat a hřmět. Vše se přesunulo z Hradiska do hostince Ondráš, kde zněl zpěv a muzika až do ranních hodin...

Naposled jsem s Ostravicou zpíval koncem léta téhož roku ve frýdecké Sokolovně na nějaké slavnosti, kde také vystupoval soubor moravských učitelů (PSMU). Dozpíval jsem „Ondraša“ a šel jsem se převléknout do nářadovny. Byl jsem poněkud smutný z toho, že končím, protože jistý študovaný metodik nade mnou vynášel soud, že to zpívám „nestylově“... Zrovna jsem začal s převlekem, přišlo za mnou několik členů PSMU, kteří mi gratulovali, že jsem krásně zpíval, když tu přiběhla paní Božena Peterková, začala mě objímat a se slzami v očích mi řekla: „Synečku, moc ti děkuju, to bylo moc šumne, konečně sem slyšela tu moju písničku zazpívat tak, jak sem se představovala...!“ Tak nějak to tehdy zaznělo, všichni okolo jí přitakali. V tom se však objevil vedle nás onen metodik a s údivem na nás zíral. Já jsem nelenil a rychle řekl nahlas: „Tady tomuto pánovi to povězte, paní Peterková, ten by to měl slyšet!“ Neslyšel už nic, protože „zmizel jak cukrář“...

Písnička „Přešel Ondraš“ mě provází po celý život, zpívám ji pořád moc rád, je to taková trvalá vzpomínka na milou paní Boženku... Naposled před několika lety v Janovicích, kde jsem se se svou družinou zúčastnil obnovených „Ondrášovských slavností“. Zahájil jsem je právě touto písničkou.

Zdeňa Viluš Krulikovský

*Přešel Ondraš přes dědinu,
připasal se karabinu,
šel pod Lysu, pod buky,
zahvzdol na zbujniky...*

110 let od narození významné osobnosti lidové tvořivosti Lašska

Pod Lysou horou v obci Janovice se 20. dubna 1911 narodila paní Božena Peterková, rozená Kozlová. Měla stejnou životní dráhu jako její starší sestra Anna Dřevjaná, narodila se v kulturní rodině, kde prožila své mládí. Lidové verše začala tvořit až po osvobození v roce 1945. Podstatnou část její písňové tvorby zapsal v počátečním období regionální hudební vědec dr. J. Gelnar. V jeho redakci vyšly v roce 1965 „Ondrášovské písničky“. V roce 1984 vydal V. Stuchlý sbírku „Vinšování z Beskyd“ a v roce 1987 sborníček „Vyšlo slunko zpoza hory“.

K vděčným interpretům jejich sebraných písní byl janovický dětský soubor „Ondrášek“, její písně a tance mají ve svém repertoáru soubory „Ostravica“ ve Frýdku – Místku, „Slezan“ v Českém Těšíně a „Ondřejnica“ ve Staré Vsi nad Ondřejnicí. Veřejně byly zpívány na Ondrášovských slavnostech v Janovicích, v Dolní Lomné, v Rožnově pod Radhoštěm, ve Strážnici a jinde.

Ke 100. výročí položení základního kamene Národního divadla v Praze v roce 1973 byla udělena Boženě Peterkové pamětní medaile. Jejimi pravidelnými hosty v jejím domku v Bašce byli národní umělec Eduard Haken, jeho žena Marie Glázrová a zasloužilý umělec Lubomír Havlák, všichni členové Národního divadla v Praze.

Několik let před svou smrtí žila Božena Peterková v pečovatelském domě ve Frýdlantě nad Ostravicí, kde v roce 1991 oslavila svých 80 let plodného života pro folklor Pobeskydí.

Zemřela 22. listopadu 1995.

(Dle Viléma Vlka - 2007)

*Něsemy Mařenu Na Černu nědělu.
Kaj ju postavíme? Na fojtové vrata.
Fojtka budě rada, že mo kamarada.
A fojt ešče rači, že mo černe oči.
Hoja, hoja!*

(z lidové tradice dle Boženy Petrkové)

MUDr. Melánia Ševčíková – folkloristka, narozena 20. 2. 1936 v Nové Bystrici (85 let)

Bedřich Šimoňák – výtvarník, narozen 1. 3. 1941 v Bašce (80 let)

Boris Zvada – výtvarník, kreslíř, řezbář, narozen 27. 3. 1961 v Banské Bystrici (60 let)

Mgr. Eliška Krejčíčková – folkloristka, narozena 4. 5. 1936 ve Staré Bělé (85 let)

Miroslav Dvořák – výtvarník, narozen 16. 5. 1941 v Bašce (80 let)

Jan Satina – malíř, řezbář, narozen 17. 5. 1941 v Hamrovicích (80 let)

Ing. Božena Vlčková – tanečnice, narozena 12. 12. 1946 v Lubně (75 let)

Letos si připomínáme nedožitá významná jubilea:

Božena Peterková – lidová básnířka, narozena 20. 4. 1911 v Janovicích (110 let)

Olga Tlučková – lidová básnířka, narozena 10. 9. 1921 v Bruzovicích (100 let)

Lubomír Havlák – operní pěvec, narozen 27. 12. 1921 ve Fryčovicích (100 let)

Členové Království lašského 2016, mnozí už nejsou mezi námi...
(foto L. Krulíkovský)

NEPŘEHLÉDNĚTE

V prosinci 2021 vyjde nová (beskydská) kniha pod názvem HAJNÍ A HÁJENKY BESKYD. Toto je úryvek z připravované knihy autorů Petra Anderle a Oldřicha Boháče. Součástí tvůrčího týmu zpracovatelů jsou mnozí pamětníci (Pavla Zemaníková, Libor Konvičný, Vladimír Šigut, Libor Vávra, Pavel Vykrent a další). Protože nevíme, jaká bude situace na konci roku (rádi bychom knihu se čtenáři pokřtili), nabízíme zájemcům, aby si knihu objednali již nyní. Vyjde opět ve formátu A4, v pevných deskách, na křídě a s barevnými snímky. Za obvyklou cenu 490 korun. Budeme ji posílat i poštou. Objednávejte na adrese ondrej-nikrozhledna@seznam.cz či na čísle telefonu 724 100 646. Nebo na poštovní adrese Okrašlovací spolek Rozhledna, Čeladná 42, 739 12. *I tady platí, kdo dřív přijde...*

NESMRTELNÁ HAJNÉHO DCERA, KRÁLOVNA LAŠSKÉ HUDBY A TANCE

Dodnes se vedou různé „učené disputace“ o tom, zda existuje vedle uznávaného Valašska i Lašsko. Ano – existuje navzdory všem prognózám. Jeho výrazným představitelem je především hudební skladatel Leoš Janáček, hukvaldský rodák. A nejen on – kraj lašské kultury, prózy i poezie reprezentuje i akademický malíř Jan Václav Sládek (1909–1992), další hukvaldský rodák. Abychom se příliš neodchýlili od tématu této knihy. Sládkův tatínek Jan a jeho kmotr, otcův bratr Vincenc, byli legendární hukvaldští hajní. Ke „Sládečkům“, jak psával Leoš Janáček, se tento básník Lašska mnohokrát uchyloval při svých návštěvách Hukvald. Hajný Jan Sládek vodil posléze Janáčka do kazničovského revíru, aby si mohl zapsat „liščí řeč“. Janáčkova dcera Olga si oblíbila děti hajného Jana Sládka Lidku a Vincu. A v hospodě „U Harabiša“ Janáček poslouchal a zapisoval si lašské písně v podání Žofie Havlové z Kozlovic, dcery hajného Havla.

Hajný Jan Sládek vodil Leoše Janáčka po nejružnějších místech „Hukvaldské obory“, kde mohl Janáček zachytit „nářek lišky, které sebrali mláďata“. Nakonec se to povedlo, ačkoli záznam Janáček mnohokrát upravoval... Nejvíce liščíh doupat bylo v revíru Kazničov. Na svazích kopce Kazničov (601 m n. m.) se prakticky rozkládá hukvaldská obora, jedna z nejstarších obor v zemi. Lesy zde mají charakter bučiny staré až 240 let. V dutinách starých stromů pokojně sídlí holubi, lejsci či strakapoudi. Hajný Sládek měl rovněž na starosti krmení zvěře v oboře. Jeho bratr Vincenc pečoval zase o rozsáhlá včelstva.

POZOR!!! To mi snad ani nikdo neuvěří! Podařilo se mi sehnat METEOROLOGICKÉ VIDLE, na kterých byl vyražen záznam „*M V rok výr. 1891- Lichnov.*“ Jediný exponát ze slavného roku 1891, který nevysvětlitelným způsobem nepodleh inkvizici.

Okamžitě jsem nález do Lichnova hlásil a náš příjezd (i s dcerou) avizoval hned na příští neděli. Abychom byli s historickou událostí sladění, oblékli jsme se do retrooděvů oděvů a přijeli na historických kolech. Na návsi, jsme byli přivítáni paní starostkou obce, místními občany a uvítání historickým pamlskem našich reků, -chlebem a solí. Samozřejmě, že nechyběla hudba, místní seniorky se představily vystoupením mažorettek, hasiči předvedli své transparenty- „S vidlemi za trvalý mír ve světě“, nebo „S vidlemi na souši i na moři zneškodníme agresory“ atp. Během prohlídky muzea jsme byli seznámeni se zajímavými kuriozitami, jako vidle vrostlé do kmene stromu, různými exponáty z celého světa, strom „Vidloň“, vidlopomlázky.... Taktéž nám byly nabídnuty vidlo-pochoutky, jako vidlo-hlívkový guláš, speciální vidlo-pivo, vidlo-med, domácí vidlo-likér atd, až jsme z toho všeho byli úplně dovidlení. Bujaré veselí pak pokračovalo do pozdních nočních hodin.

Moje vidle dostaly pořadové číslo 606 a já jsem se stal Vidlákem, na což jsem patřičně pyšný. Až pojedete na Lichnovsko (nedaleko Krnova), zastavte se v Muzeu vidlí a poznáte, že nekecám.

Na vidlenou, váš Vidlák č. 606 - Dědek

Lesní procházka v Sedlístích

Pavel Hruboš

Navštívil jsem Sedliště, je to týden tomu,
chytil jsem tam klíště, přines jsem ho domů.

U mě se mu dařilo, přibral tak čtvrt kila,
byla to totiž samička, proto tolik pila.

A zas tak tolik nepila, jen tak těch pár doušků,
měla totiž potvůrka naraženou roušku.

Pijeme teď spolu, ona krev, já Primus,
vysála mi holka z těla i ten virus.

Už zas je ten hmyz tady, nečekej ani hodinu,
a nech naočkovat celou svoji rodinu.

(Do lesa si přibalte slivovici, nejlepší repelent na klíšťata.)

Když mi kamarád Kudeljnjak z Landeku oznámil, že díky darovaným vidlím Muzeu v Lichnově se stal držitelem čestného titulu VIDLÁK, zahořel jsem touhou stát se alespoň malým vidláčkem a řadovým členem Galerie Vidláků. Zmobilizoval jsem veškeré svoje síly a bádál po historii vidlí na Lichnovsku:

Obec Lichnov se nachází v podhůří Nízkého Jeseníku, v kraji s poměrně drsným podnebím a četnými dešťovými srážkami. Však právě odsud pochází známá pranostika „Když vidle rezaví, déšť se dostaví“. Úroda místních zemědělců díky nestabilnímu počasí by se dala spíše označit jako neúroda, a tak se v roce 1890 do řešení problému vložil místní všeuměl a vynálezce, jistý Jára Kesyl. Již v příštím roce předložil Obecnímu úřadu svoje „know how“, tzv. „meteorologické vidle“. Princip tohoto převratného vynálezu spočíval v tom, že na běžné hospodářské vidle byla přimontována teleskopická násada s libovolnou délkou nastavení a takto upraveným nástrojem se dešťová mračna napichovala a odsunovala mimo katastr obce. Tehdejší starosta Vladimír I. Lepšík vždy, když vyhodnotil (podle rzi na vidlích) situaci za vážnou, pověřil místního velitele hasičského sboru Josefa V. Staňka řešením blížící se katastrofy. Jednotka hasičů v počtu dvanácti mužů nastoupila s připravenými nástroji na nedaleký vrch Velký Tetřev (674 m) a za zpěvu bojové písně „...poručíme větru, dešti...“ posunovali mračna do bezpečné vzdálenosti od obce. Toho roku byla úroda sedláků mimořádně dobrá a po žních byli vynálezce i velitel zásahu vyznamenáni odznakem „Zlatá vidle“ plus čestným titulem „Vidlák roku“.

Ale pozor, pozor!!! Obyvatelé okolních obcí – Zátor, Brumovice, Býkov, Sosnová... zjistili důvody toho, proč právě u nich byl mimořádně deštivý rok, mizerná úroda a nebývalé záplavy. Stalo se tak proto, že lichnovští dešťové mraky odsunuli nad jejich pozemky, a ještě je řádně propíchlali, aby se z nich veškerá voda vycedila. Tu 28. září 1892, právě na Václava, došlo mezi obcemi k otevřenému vyhlášení války a nebýt rychlého vojenského zásahu příslušníků jízdní pěchoty z Krnova, kdo ví, o čem by se dnes v učebnicích dějepisu psalo.

Zachovalé historické záznamy hovoří pouze o tom, že nadřízenými úřady byl vydán zákaz používání meteorologických vidlí a veškeré inovační procesy směřující k zásahu do klimatických poměrů v kraji, byly rovněž přísně zakázány. Všechny teleskopické vidle byly protokolárně zničeny, stejně jako příslušná dokumentace k jejich výrobě. Vynálezce Jára Kesyl zmizel neznámo kam i s odznakem „Zlatá vidle“, velitel hasičů J.V. Staněk byl degradován na řadového člena sboru a starosta obce V. I. Lepšík téhož roku, ve svých osmasedmdesáti letech odešel do penze.

Od toho času v Lichnově během sklizní opět „chčije a chčije“.

V roce 1954 vyšla v Československém spisovateli útlá knížečka pod názvem „Hukvaldské studánky“. Jako autor je uveden Leoš Janáček, protože obsah knížečky je sestaven z jeho fejetonů, otiskovaných po desetiletí v brněnských Lidových novinách. Knížka připomínala stoleté výročí jeho narození (3. 7. 1854). Přečtěte si tedy dva úryvky ze skladatelových dobových textů.

U HARABIŠA

„Údolí v obou koncích zúžené, jen co protéká Ondřejnica a vedle ní, co probíhá silnice. Levý bok: poslední svah Kazničova; pravý bok: sestupuje tu kterási pata Babí hůry. U rovného políčka příkrčuje se k zemi hospoda „U Harabiša“. Na svahu Babí hůry dvě-tři chaty; k Měrkovicům mlýn...V jizbě namačkáno děvuch, „pacholků“, bab s děckami na rukou. Sběhli se z Měrkovic, Kozlovic za kunčickými hudci. Tělo na těle. Vášně tance. Vzduch byl dusivý a mokrý výpary... Ustrnulý zrak básníkův, P. Vlad. Šťastného, a můj dychtivý sledoval var lašských tanců. Konce jsme se nedočkali. Bledý již měsíc svítil nám na cestu, na Ukvaly. Pro děvuchy a „pacholky“ přišli si hospodáři. To je již dávno. To bylo roku 1881. Hospody „U Harabiša“ již není...“

MOJE LAŠSKO

„Pod ukvaldským zámekem, v údolíčku, že bys kamenem ho přehodil, byla hospůdka „U Harabišů“. Okna jak z ohně sálavého do tmy vsazena. Uvnitř jizby krájej dým a výpary. Žofka Harabišova jde z ruky do ruky. Tanečnica. Čtyřicet pět let minulo. Jsem nakloněn nad tiskovou korekturou Lašských tanců. V notách, v taktech sedí mi jizba napěchovaného lidu, zpocených, zčervenalých tváří... Proč do světa má jít partitura těch Lašských tanců? Po tolika letech? Toho je příčina široká základna lidového umění... Jak krásný, lid tichý, nářečí měkké, jak by máslo krájel. František Bartoš pravil: Nemít český národ již spisovné řeči, laštinu bych na ni povýšil! Na paměť té letní noci, klenby hvězdnaté nad ní, bubláni Ondřejnice podobné třepotu milostnému, na paměť Vám, kteří jste byli svědky té teplé noci, a již věčně dřímete – na chválu rodného kraje, mojego Lašska, půjde partitura mlhavých notiček, plna laškovných nápěvků, švitořivých i zamyšlených, do světa. Ať rozsévá veselí a kouzlí na tvářích úsměv...“

Na snímku hospůdka „U Harabišů“ dnes...

V prvním textu se Janáček spletl, pokud jde o datum 1881. Začínal zde v roce 1885. Jinak ovšem lepšího popsaní rodného kraje z jeho pera si pravděpodobně přát nemůžeme. Dokonale to vystihl autor závěrečné vydavatelské poznámky Hukvaldských studánek, spisovatel Josef Strnadel (1912–1986), syn pasekáře a dřevorubce z nedalekých Trojanovic. Ten mimo jiné o Janáčkově napsal:

Na Hukvaldech čerpal neplodnější inspiraci ke svému dílu. Tam se rodily vždycky nové myšlenky, tam komponoval Lišku Bystroušku, Její pastorkyni, symfonii Dunaj, dokončil operu Z mrtvého domu... Hukvaldy měly vliv na obrat v jeho uměleckém nazírání. Zde si vytvořil individuální poměr k životu a světu, když se byl vymanil ze zajetí estetického formalismu...

Dyž to přečítal, tak zařval jak lev na celý barák: „Co?! Rozkazem?! Tuž to ni!!!“ Ztrhnul rozkaz z nástěnky a hnál se ku dozorčímu stolku, ja sem v tej chvíli jid svůj skrovny obid v kuchyňce. Porval telefon a vytočil šatnu garderoby, kaj se šel zašit' praporčík, a změněným hlasem hulakal do sluchatka: „Tady major Gimpel, okamžitě se dostavte na rotu!“ Praporčík majoruv hlas eště něžnal a tak zbled a dal se do pohybu... V tym zazvonil majorovi telefon v kanceláři: „Tady náčelník plukovník Štolba, okamžitě se dostavte na rotu!“ Situacija se eště dva razy opakovala, eště povolal oba zastupce náčelníka. Všecky zděšeně přyběhli na rotu, gdě uviděli zuřivo pobíhajícího Zylvara, jak tygra v kleci. Hnedky praporčíkovi došlo, o co idě... „Dobrý, dobrý, vojíne...“ Ja sem tež přyletěl, bo sem slyšel ten kraval. „Uklidněte, desátníku, svého zástupce a přijďte do kanceláře náčelníka!“ To řek mje a ja se moc divil, čemu tam mam id' ja... Něchal sem už vychladleho Zylvara u stolku a šel za nimi. Už tam byl aji náčelník a hnedky pravil: „Tak co s ním (jako ze Zylvarem) uděláme? Zrovna žádal o opušťák, jak jsem se teď dověděl, aby mohl navštívit svou ženu a dítě, které se mu nedávno narodilo. Co s ním? Potrestat ho musíme, ale má vynikající pracovní výsledky v orchestru...“ Hnedky sem mjel opět „konstruktivní“ řešení: „Potrestejte ho zrušením opušťáku, ale zároveň by mohl být povýšen za vzorné plnění pracovních povinností na svobodníka, je jediný z našeho ročníku, který je ještě vojínem. No a za povýšení bývá jako odměna opušťák, tak by mohl jet domů...“ Než gdo co kecnul, náčelník se teho chyt a udělali, jak sem řek! Druhy děň při nastupu to bylo vyhlášeno a najprv zděšeny, potom rozradostněny Zylvar mohl jet dom...

Něni divu, že mi o cosik pozdějšy náčelník navrhnul, abych v Auzu zustal aji po vojně. Možne je, že to něbylo enem pro moje slubne vykony ve zpjevu, nale aji pro moje diplomaticke nadani...

Tuž zas cosik přyště... (Zdeň Viluš)

Nový velitel roty ještě nefungoval, starý degradovaný už nefungoval. Tak sem to jaksi dočasně přebíral já, coby nejstarší z pěti a čerstvý frajter. Praporčík měl ještě k tomu těžký úraz na mašině, jak se mu zablokovalo přední kolo, přeletěl přes řidítka a praskla mu panev. Chodili zme za ním střídavě do Střešovic, kaj zme mu nosili Plzeň... Dyž ho po mjesyca na reverz pustili ze špitálu, hnedky jak vystupil na Pohořelcu z tramvajky, zaměřil do Savoje na pivo. Za pár hodin, s'taty jak „zakon kaže“, o berlach se šinul přes kolaje k Auzu, kaj sebu mig-nul na zem, a zas ho odvezli nazpadek do Střešovic... Ja, taky to byl bohatýr!

Bažanti se už měli vrátit z přijímače, tuž se načelník, po dovolené, přišel podívat na rotu. Zhrozyl se nad tím, jaký je tam bordel. Po zemi se valaly odpadky, prázdné flašky, nedopalky, ještě myši a ščuri tam chybovali... To vitě, my zme byli už velcí mazacy, bažanti byli přeč, nale načelník nam vřidno domluvil, tuž zme ten ordung zpravili. Bažanti se po návratu moc divili, že na rotě je taka hromská pohoda. Ja sem psal vychazky, přesčary, enem opušťaky podpisoval (na muj návrh) zastupce načelníka. Problem nale nastal s tím, že mě chtěli zrobit' velitelem pokoja absolventum. Enemže ja byl svobodník (frajter) a mezy absikami byli aji desatníci, keři navíc měli o hodinu pozdější večerku. Byl sem zavolany k načelníkovi, seděli tam oba zastupcy, a aji už nový velitel roty major Gimpel. „Tak jak, co s tím budeme dělat?“ Pronesl načelník. Viděl sem, že je nic kludného něnapadně, tuž sem se osmjelil a pronis návrh: „To je jednoduché – dejte mi ještě jednu pecku, myslím, abyste mě povýšili na desátníka, a bude to...!“ Nastalo chvilku ticho, kere přerušil načelník: „To je dobrý nápad, přímo konstruktivní. Vy jste nejen nejstarší voják, ale náš přední sólista, to by šlo...“ A bylo to, dali mi onu pecku a bylo to. Vlastně sem byl asi první desátník zakladák v historyji Auzu, a ještě k tomu sem se povýšil sam... Praporčík už byl zase ve službě jako zastupce velitele roty, nale měl navíc ještě jednu zvláštnost' – jak měl raz za rok dozorčího Hlavního Města Prahy, tak to už od rana jak se patřý slavil. A dyž měl pomocníka dozorčího roty Zylvar, tuž s ním držel krok... Tak se raz stalo, že oba seděli od rana v Savoju, dozorčího roty sem měl ja. Teho dňa se měli přihlasit' dobrovolníci-bažanti na brygadu do JZD Votice, z kerym měl AUS družbu. Krom mazaka Zylvara se nikdo nepřýhlasil, tuž to vyhlasil praporčík rozkazem, tak jak mu to přikázal načelník. Už to viselo od dopoledňa na nastěnce, dyž tu nic nětušyca Zylvar u piva pravil praporčíkovi, jak se do Votic těši, že je tam dycky sranda, dobře pivko, fajne žradlo... Dyž se vrátili na rotu, Zylvar uviděl vyvěšený rozkaz, kaj figuroval na prvním místě.

Písmák starosta Smolík byl jedním ze staříčků, kteří mu zpívali staré lašské písně... V hukvaldské hospodě v údolí Ondřejnice, „U Harabiša“, přihlížel Janáček poprvé krajovým lidovým tancům valašsko lašským...

A tak se nakonec musel Janáček (na snímku vlevo v době prvního seznamování s lašskou kulturou) potkat s prvorozenou dcerou hajného Havla, Žofkou Havlovou (v jednom fejetonu ji nazývá „Harabišovou“). Patřil k ní tanec, zpěv a nerozlučná heligonka. Stala se Janákovou inspirací. „Mám v Brně varhanní školu, kdybyste chtěla, zajistil bych Vám přijetí...“ navrhl jí jednou Janáček.

Ale Žofka byla zamilovaná do Benedikta Brázdy, sedláře z Hukvald. Její o šest let mladší bratr Jan Havel (*17. 1. 1860) se stal také hajným, jak bylo v rodině zvykem. Postavil pro svou rodinu na paloučku blízko Rybského potoka nový dům a na jeho půdě si Žofka musela schovat milovanou heligonku. Občas si na ni přišla zahrát. Z Brázdy, kterého si vzala v roce 1890, se vyklubal necitelný pijan, který jí udělal osm dětí (přežilo jich pět) a zakázal jí harmoniku, tanec i zpěv.

Bohužel, jediný, kdo jí v jejím neštěstí rozuměl, byl její synovec Karlík, nejmladší syn hajného Jana Havla. Narodil se v roce 1905 jako hluchoněmý. Občas za Žofkou přijde a přinese i harmoniku. Nakonec zůstane čtyřletý chlapec sám. Byl jediný, kdo jí zcela rozuměl a miloval ji. Na podzim 1909 je utrápená, pětáctýřicetiletá teta Žofie pochována na hřbitově v Rychalticích.

Karlík se nakonec oženil. Jeho syn Karel Havel (*1936) sepsal v srpnu 2006 krátkou vzpomínku na svého tatínka a jeho nešťastnou tetu Žofii. S tím, aby si všichni příbuzní zapamatovali původ své rodiny. Kopii této zprávy nám poskytl pan Dalibor Havel

z Čeladné. Leoš Janáček Žofii přežil o devatenáct let. Zemřel na podzim v roce 1928.

*A Žofka
se už nebrání
Daleko už je
od studánky
v které
se prvně umyla
Už obrátila
všechny stránky
Jak žila?*

(Ze skladby Báseň pro soprán)

Na podzim roku 1946 se v Ostravě narodil publicista, učitel a básník Karel Vůjtek. V roce 1983 napsal lyricko-epickou skladbu „Báseň pro soprán“, inspirovanou neradostným osudem Žofie Havlové (1854–1909), dcerou hukvaldského hajného, která byla v mnohém Janáčkovou inspirací. Text dostal nejprve podobu divadelní (Divadlo hudby Ostrava, 1984), posléze televizní (Ostrava) i rozhlasovou (1997). V roce 1987 byla zhudebněna skladatelem a hudebním pedagogem Milanem Báchorkem (*1939) pod dlouhým názvem „*Hukvaldská poema pro soprán, tenor, baryton, dětský a ženský sbor a orchestr*“. Jak píše ve své obsáhlé studii „*Hukvaldská poema Milana Báchorka*“ Karel Steinmetz, Báchorkovi se podařilo velice působivě tlumočit humanistické poselství obsahující celé Vůjtkovo dílo.

V roce 1977 byl ve Staré Vsi nad Ondřejnicí založen dnes více než stočlenný lašský soubor písní a tanců Ondřejnica. Koncem listopadu 2008 uvedl soubor na přehlídce v Novém Bydžově pásmo Žofka. Hlavní osou choreografie tohoto pásma se stala Vůjtkova „Báseň pro soprán“. Ještě chcete prosím namítnout, že v titulku onen termín „*Nesmrtelná hajného dcera, královna lašské hudby a tance*“, je nepravdivý?

Petr Anderle

špitale ve Střešovicach, kaj sem raz tydne dochazal. Inac zme mjeli za ukol hlidať AUS. Aby zme se zpestřili ten čas, tuž gdosik vymyslel, že budem každý deň v poledne robiť nastup mužstva. Objevili zme plechovu almaru, v kere visely extrovni uniformy našeho veleňa. Čany se oblik praporčika - velitela roty, Miroš podplukovníku politruka, Šeldecy zastupca načelnika, ja plukovníku – načelníku. Uderem dvannacte zme se postupně vynořovali na place mezy budovami a předávali hlašení. Zylvar robil mužstvo – jako vojin. Nakoněc sem vyliz ja, vyslich hlašení a dal rozchod... Byla to hromska sranda. Enemže třetí deň večer nam syncy doktoři z protějši ošetřovně dali echo, že se nas už všimaju kontraši, keři naprotiva tež sidlili. Dochtoři im sice pravili, že asi nacvičujem jakysik program k vystupeňu, nale jaksi se jim to nepřezdávalo. Tuž zme rači toho něchali, bo by moh byť pruser...

Nale to hlavní teprem přyšlo. Bylo chvilu po polednu, štyre zme seděli ve vyčepu v Savuju na objedě, paty Zylvar mjel službu – hlidal. Něrobil se z toho těžku hlavu, zamknul vrata od Auzu a přypevnil na ně cedulu: „Sem naproti v Savoji“... A šel za nami, Pjerun jeden. Bylo vedro, tuž věřtě, či ni – byl enem v trenkach, bez košule, na nohach pantofle a šňury dozorčiho na holym trupu! Sotva vypil jakesik to pivo, přyhnal se jeden kamarad dochtor, že před vratami stojí volha, v ni plukovník, kery chce dovnitřka. Zylvar v klidu dopil a šel „zjednat pořadek“. Za dalšy pulhodinu znovu přyšel dochtor s tym, ať idem s nim, že tam Zylvar řadi „jak černa ruka“! Najprv něchtěl plukovníka pustit dovnitřka, že on za to zodpovida, že tam kajkereho němože pustit, že uniformu se može oblect kajkery c... prostě gdo chce. Nakoněc se mu musel plukovník legitimovat, tuž ho pustil, nale auto muselo ostat venku, aji z jeho manželku, bo tam němože pustit žádného cyvila, natož jakusi zmalovanu frajlu. Na dotaz, gďeže ma uniformu, stroho odpovjadal, že ma alergiju na maskače a vychazkovu uniformu se něbudě špinit! Ta alergija byla pravda, už v přyjimaču mjel ulevy, bo jak se oblik maskače, hnedky se osypal. Dochtoři ho chtěli poslat do cyvila, nale veleni Auzu ni, bo by takeho hromsky nadaného muzikanta jindi nězehnali... Dyž zme dorazili k vratnicy, zas tam byl maglajz. Zylvar něchtěl pustit dovnitřka grupu mladých dustojnikuv a vojaček, keři tam přes leto mjeli propujčene baletni saly, gďe mjeli nacvičovat jakesik tańce. Nakoněc se něchal přesvjedčit, nale vykašlal se na vratnicu (tu přebíral Čany) a vyliz po schodach ku tym salum, gďe začnul buzerovat omladinu: „Hybajte se, bando, jedu, jedu, jedu... něstě tu na rande, tu musitě makat'...!“ Nakoněc se nam ho podařilo zpacyfikovat, nale dodněsky něchapu, že z toho nic něbylo, že to němjelo žádné nasledky...

My zme Ostravjacy

(pokračování – jaro 2021)

Epidemia chřipky zachvatila republiku, najvjec to postihlo matičku Prahu. Ja sem to tež chytíl, hromsky to se mnu zalomcovalo. Bylo to v prosinci 1972, to sem byl eště bažant. Horečka mi vylitla skorem na 40, bulal sem se jak ožhraly. Velitel řek dvěma spolubojovníkum, ať mje dovedu na ošetřovňu, kaj kraloval vyhlášený expert dochtor Norak, keremu pravili „Mengele“...

To temu, že kejsy ho volali k vojakovi, kery se zlomil nohu. Synek upjel bolest'u, dochtor se na ňho bezradně díval... a potom něsmělo pravil tichým hlasem: „Co budeme dělat?“ Trpicy synek zařval: „Co kdybychom zavolali doktora?!“ Norak přkyv, že je to dobrý napad a něchal sestru zavolať odvoz do vojenského špitala...

Ja sem ho ponejprv poznal, jak nas po přyjimaču očkoval trivakcinu. Mjelo to pry byť hnedky po nastupu, no jaksik pozapomnil. Tuž po tym přyjimaču zme stali ve frontě zevlečení do pasa, dochtor to pichal zrovna do rama synkovi přede mnou, dyž tu vedle zazvonil telefon. Iněkca byla zapichnuta pod kůžu, Norak ju pustil a šel telefonovať... Kamarad už omdlíval, modral, iněkca visela, tuž zme volali doktora. Ten byl přeč! Přybješla sestřička, kera to dokončila, synka ošetřila a nas všechny ostatní vojiny naočkovala...

Nale vraťme se k te chřypajzně. Dochtore Norak se na mje skoro ani něpodíval a řek synkum, ať mje odvezu do vojenské ambulance na Naměstí Republiky. Sanitku nězavolał, pravil, že se musy šetřit'. Kamaradi mje naložili do tramvajky, lude se pohoršovali, že s nimi cestuje ožhraty vojak. V hlavní ambulanci mje přyvlekli před staršyho doktora v uniformě podplukovníka. Pod pažu mi vrazili těplomjer – 39,6!!! „Co s tebou, vojáku, máme všude plno. Jed' domů. Odkud jsi?“ Dyž sem řek, že z Frydka - Mistka, zachmuřil se a pravil: „Máš v pořádku srdce? Ano? Tak tu máš dva Harburny. Chlapci, odvezte ho na Pohorelec, tam ať si zapije ty tablety pivem a jde spát!“ Myslil to doopravdicky... Poslal pro mně sanitku, ta nas odvezla k Auzu. Ve vyčepu hotela Savoj sem Harburny zapil plzeňským, doplazil sem se s pomocí synkuv na lože a usnul, jak by mje do vody hodili... Probral sem se druhy děň rano a – nic mi něbylo! Teplota 36,5, enem dost' zpoceny, nale v dobre naladě... Viditě, kuryrovať se idě aji tak.

Po ukončeňu prvního roka vojny jeli všecy zas do Bora na manevry – mazacy aji novi bažanti. Enem pět šťastlivcův tam němusel: ja, Čany, Miroš, Šeldecy a Zylvar. Všecky zme se zařydili jakusik tu chorobu, ja dostal předpisane trakce na tu moju gramlavu nohu ve vojenským

Z vystoupení souboru Ondřejnica... „Žofka“ uprostřed...

*Historie lašských Hukvald je složitá a spleťtá, jako kořeny zdejších stromů...
Avšak celkově drsná, z většiny plná krásných a ušlechtilých lidí...*

(Jazykový koutek)

Už leta mě bijí do očí některé jazykové nesmysly kolem nás. Už v minulosti vedl vášnivou diskuzi s „intelektuály“ Vladimír Vašek (Petr Bezruč) o násilném přeručování místních názvů v našem kraji pod Lysou horou. Nerespektování jazyka našeho lidu: říčka Lucina (od Lucie) byla proměněna na Lučinu, Dembrová na Doubravu, přídavné jméno osad Vítkovice, Blendovice, Palkovice má znít vítkovský, blendovský, palkovský a nikoliv vítkovický, blendovický, palkovický, tak jak to správně mluvili naši předkové, tak dosud mluví prostý národ řečí čistou a krásnou...

Vždy když jedu z Místku směr Brušperk, tak mě zarazí na konci Staříče název autobusové zastávky „Na kútách“ - dle bývalého hostince. Lid lašský vždy vyslovuje tento název krátce „Na kutach“. Stejně tak je po lašsky „truba“, nikoliv „trúba“ aj. Názvy jsou odvozeny z místního nářečí, který délky nezná. Když už tak spisovně po česky „Na koutech“, „Štramberská trouba“... Samozřejmě, že by to bylo podivné.

Všude jinde v republice se v názvech místní mluva odráží, jen u nás na Lašsku, jak na moravské, tak na slezské straně, velmi málo, ne-li vůbec. Naopak je nám vnucována lidová mluva např. od valašské strany, moravsko-slovenského charakteru. František Bartoš ve svém díle „Diaktologie moravská“ (1866), po důkladném průzkumu v terénu, píše, že tak ostrý předěl mezi lašským a valašským nářečím, který tvoří horské hřebeny od slovenské hranice přes Radhošťské hory, sedlo Pindulu, Veřovické vrchy není nikde v naší vlasti! Jiná situace je na pomezí Moravskoslezských Beskyd a Slovenska. Jde o Lašsko-kysucké pomezí, národopisně patří k Lašsku, což také kromě mapy nářečí PhDr. Ervína Goye potvrzuje folkloristka MUDr. Melánia Ševčíková: „Ty oblasti rozhodně nerespektovaly nějakou zeměpisnou hranici, tak jak ji známe dnes.“

Před dvanácti lety mi vyprávěla lidová básnířka Františka Pituchová historku, jak chystali v Ostravici U Freuda jednu z prvních výstav Bezručova sdružení výtvarníků. V předvečer vernisáže, když dokončovali poslední úpravy, objevil se znenadání v sále výstavy kozlovický učitel Boháč, známý to propagátor Valašska na Lašsku, rodák z Valašského Meziříčí. Vybaven tlustým červeným fixem, aniž cokoliv řekl přítomným, počnul vehementně čmárat délky do básniček Františky Pituchové, která byly umístěny na panelech výstavy.

M: Už to bylo potom i naročne pro mě. Každá zkouška se musela zajišťovat kde, zajišťovat, kdo nam bude hrát, každé vystoupení zme museli sehnat muziku a museli zme si ju zaplatit.

A: *Kolik to bylo let strávených s tím folklorním souborem?*

M: V tych Metylovicich? Určitě takových sedm osm roku.

A: *Dneska jste říkala, že už skoro nepracujete, jen jednou týdně...*

M: V léčebně dělám. Je to moje hobby, viš. A člověk se mezi dvě velké věci rozdělit nemůže. Trošku te čistoty musí být. A pokud někdo chce po tobě něco jiného, tak s tím nemůžeš souhlasit. To prostě nejde.

A: *Chápu. Jste člověk, který potřebuje věci dělat pořádně. S nasazením a přesvědčením.*

M: Tak! A tak, jak to k tomu patří.

A: *A když je to proti myšlence, člověk s tím bojuje a radši toho nechá.*

M: Necha.

A: *To je taková ta ryzost. O to víc si vážím, že jsem Vás poznala, protože o to víc se potvrzuje, jaká jste osobnost. Takoví lidé jsou velice vzácní. Je to takový ten skutečný poklad.*

M: V dnešní době je to složité. Dneska ale lidi už i s covidem přišli na to, že se musí vrátit někam. Viš.

A: *Přesně.*

M: A možná, že by se vrátili i k tomu dědictví nějakému, že.

A: *Určitě máte vztah pořád k folkloru, tak jak si kompenzujete, že to neděláte aktivně? Chodíte se dívat nebo se toho úplně vyvarujete?*

M: Koncertní vystoupení... Nebo chodím na ty Rožnovské dny, nebo do Frenštatu, tam sou taky takové dny. Rada si o tom čtu...

A: *Ještě bych se chtěla zeptat, protože si myslím, že máte co říct: měla byste nějakou radu nebo vzkaz pro mladší generace?*

M: Že člověk si ma vážít těch biologických zákonu, které jsou neměnné. Viš. A tím myslím všechno. Ať už kulturní dědictví, písemnictví, ustní podání nebo i ty taneční kroky... Ať zme chytří, jak chceme, a litame kamkoli, pořád stojíme dvěma nohama na te Matičce Zemi a měli bychom si toho vážít a respektovat, čím ona je.

A: *Cítím to stejně. Dokonce jste mi mluvila úplně z duše s tím covidem.*

M: Nejsme žádným panem na této planetě.

A: *Souhlasím. Strašně moc děkuji za Váš čas, za vyprávění, které bylo úžasné. Moc si toho vážím. Doufám, že se zase někdy brzy potkáme, snad už bude i letos příznivější situace a... nemám co dodat.*

A: A zase se kruh uzavřel. S Pilkami.

M: Bylo pětadvacete výročí umrti Sochy a Lhotane chtěli na jeho památku něco udělat, tak se na mě obrátili. Tam vznikly první Sochovy slavnosti. Ja sem se obrátila na Věrku Šimkovou, protože se taky hodně objevovala u řidiciho Sochy. Padly zme si do oka a daly to do hromady. Tehdy sem pučovala ten svůj obrazek na tu vystavku.

A: A kdo přímo Vás oslovil?

M: Běta Řezníčková, provdána Kožuchova, ona v te Lhotce pořád žila.

A: Ale teď už neděláte s Pilkami, že?

M: Jak sem udělala soubor v Metylovicích, asi tři roky sem to vedla paralelně a pak sem předala žezlo Pilek právě Foldynové. Jance.

Říkam: „Jano, tak už se toho chop teda.“

Začala sem pracovat ještě v léčebně kromě obvodu.

A: Neskutečně aktivní žena. A zároveň jste pořád vedla soubor tady.

M: V Metylovicích. Besedu. To zme jezdili na ty vaše... do tych Sedlišť... nebo k Čendovi. Měli zme tam x-krát pochování basy.

A: Takže jste se vrátila ke svoji srdeční záležitosti.

M: Ke svoji srdeční záležitosti. Ale už to nebyl ten vysloveně moderní folklor. To už mě vůbec nebavilo. A pak sem viděla na jakemsi plese kratke suknky a jeli na modernu. Ja nejsem proti tomu, chapej, ale nelze michat dvě věci dokupy.

A: Prostě tradice je tradice.

M: Tak.

A: A folklor je od toho, aby se ta tradice předávala dál.

M: Jo. Jo.

A: Každopádně s Jankou jste asi v dobrých vztazích, ne?

M: Jooo. Jana byla ochotna. Dyť kolikrát nam přišla i s harmonikou hrát, protože zme nezískali muziku ke zkouškám. Měli zme dycky problém, co se týče muziky.

A: Většinou vás doprovázela harmonika?

M: Harmonikař, ale měli zme i cimbalovky, opakovaně. Potom byly různé takové potíže. Viš, ono do toho pracovního života ti vstupovaly nutnosti, které si musela splnit. Třeba v Palkovicích byla denní ordinace, musela sem udělat návštěvy. Zkoušky jednou týdně, před vystoupením i častěji, že. Teď co oblect metylovským. Metylovice neměli svůj kroj. V době, kdy Lhotka ještě vyšivala vlastní kroje rukou, už měli něco jiného.

A: A úplně zanikl ten soubor?

Byly psány v lašském, tzv. starohamerském nářečí, které pochopitelně délky nezná. Paní Františku, když spatřila toto arogantní počínání, málem „trefil šlak“. Za pomoci svého bratra Jana Satiny a dalších výtvarníků hnala Boháče „svinským krokem“ ven ze sálu! Musela ještě večer nechat básničky znovu vytisknout a na poslední chvíli ty počmárané vyměnit...

Co říct na závěr? V případě snahy zachovat místní názvy v nářečí lidu, který tam od pradávna žije, respektujte ho a nesnažte se podsouvat něco, co do našeho regionu nepatří.

Z. V. Krulíkovský

JARNÍ SCENÉRIE

Oči se otevřely
vstříc čerstvým
lístkům stromů

kdo to dopoví
snad samo jaro
když se otevírá

kdo vidí ten ožije
na krůpějích rosy
jde směle bosý

takový zázrak
je zrození náznak
pomýlení už nebudeme

kříže a trny jsou
dějinné skvrny
unášet nás může
čerstvý a svěží vítr

někteří upletli
z vrby pomlázku
přes bolest pro lásku.

Bohumír Vidura

Již v r. 2017 jsem v našem "Dostavníku" v článku *Já a Petr Bezruč* popsal, jak došlo k písemnému seznámení tohoto slezského básníka prostřednictvím mé iniciativy s frýdecko-místeckými textiláky.

Jako vedlejší činnost práce normovače v národním podniku Slezan jsem byl pověřen vedením podnikového časopisu "Textilák", který byl rozesílán i do přílehlých závodů podniku na Slovácku (Uherské Hradiště, Veselí nad Moravou a Kyjov). Jednou jsem na redakční radě navrhl, aby byl zpravodaj nazván nově "Bezručův textilák" s tím, že požádám básníka o souhlas. Tak se i stalo a od roku 1951 vycházel pod tímto hrdým názvem.

A nejen tisk se pyšnil názvem a propagoval Slezsko na Slovácku, ale i každé číslo putovalo do Kostelce na Hané, kde Bezruč v důchodě bydlel. V té době pracovalo v podniku Slezan přes pět tisíc osob. Jaké bylo naše překvapení, když nám básník na každé číslo písemně odpovídal, hlavně tedy kritizoval některé pojmy či věty neslučitelné s českým pravopisem.

Některé jeho písemné vzkazy cituji ve zkratce, protože jeho obsáhlost byla někdy značná. Když jsem ho 9. prosince 1951 požádal o souhlas s názvem tisku, odepsal nám 19. prosince t. r. "*Milí, děkuji Vám za laskavá slova v písmě a za čest prokázanou názvem chystaného časopisu. Každý rok běžím ne ráz Frýdkem vždy mne pizne do očí název, tabulka Slezan ulicí od nádraží do vrchu běžící...*"

Z dopisu jsme měli velkou radost i ze souhlasu s názvem "Bezručův textilák", že nám vyhověl a naše přání k Novému roku se k němu nesla. A tak začala čilá korespondence, a to nejen zasílání časopisu, ale z naší strany i pozdravů ze zájezdu, a našich společenských akcí. Také nám podepsal výtisky jeho "Slezských písní" a dalších jeho tisků, které byly vzácné tím, že tam opravoval nevhodné názvy (např. havířkovkop apod.).

Na druhý rok, v roce 1952 oslavoval v září básník 85 let života. Nemohli jsme chybět mezi gratulanty, a tak se souhlasem podniku byla sestavena delegace s dary podniku, jako albem s fotografiemi ze závodů, obrazem Lysé hory a slavnostním číslem "Bezručova Textiláku". Ale v jeho letním sídle ve srubu na Ostravici jsme jej nezastihli, protože jako celoživotně plachý člověk nesnášel návštěvy a odešel se schovat k lesníku Stoličkovi do Beskyd.

A: *Ale dostudovala jste v Olomouci.*

M: Odpromovala sem v Olomouci jako všeobecný lékař, internista.

V Krnově sem šla na ušní, krční, nosní... Ředitel mně nabízel, ať tam zustanu, ale ja sem chtěla domu. Seznamila sem se se svým mužem, vdala se a na základě toho sem se po skoro třech letech vrátila. Nastoupila sem na dětské oddělení do Fakultní nemocnice, v Zabřehu. Tehdy Krajská nemocnice. Pan primář mně umožnil, abych odatestovala pediatrii. Pani primářka z infekčního mi podepsala index, abych se mohla věnovat infekci. Jenomže shora přišly jiné příkazy a šla sem obsadit obvod v rostoucí Hrabuvce - sídlišti, takže sem se dostala na obvod do Hrabové. A furt sem fackčila na tom, že se musím zpatky do KÚNZu dostat. Jak sem z KÚNZu odcházela, když mi ředitel přál hodně štěstí, říkam: „To než se tady vrátím a než mě přijmete zpatky.“ Se usmal tak blahosklonně. Ale ja jsem se dostala a on mě přijímal zpatky. A začala sem s vrozenými vadami.

A: *V roce sedmdesát sedm jste dokonce byla vyzvána založit oddělení lékařské genetiky...*

M: Byla sem vyzvána, protože Ostrava a severní Morava neměla vůbec žádné zázemí pro ty vrozené vady. Jenom tu našu poradničku. Tím padem skončila moje práce na terenu a pan ředitel krajsky mě musel znovu přivítat, takže...

A: *...se kruh uzavřel.*

M: Kruh se uzavřel a vzniklo oddělení lékařské genetiky. Už v Porubě.

A: *A v Porubě jste byla jak dlouho?*

M: Deset let. Odatestovala sem z genetiky. Musela sem. To nešlo dělat jenom tak. Byla sem šesta v republice.

A: *A ještě jste se za aktivní činnosti nějak vracela k folkloru?*

M: Ne, velice malo, spíš pasivně, a to díky bratrovi, který hral v Techniku. Víš, to byly dva světy. Svět folkloru a svět medicíny. Až sem potom odešla v rámci duchodu, sem se tu nastěhovala a nastoupila na obvod do Palkovic. Tam sem zjistila, že je v okolí hodně rodu s vrozenými vadami a zřídila sem ve Frydku - Místku poradnu, která spolupracovala s laboratorním zázemím v Ostravě.

A: *Takže až na důchodě jste měla čas se vrátit k folkloru...*

M: Na duchod sem šla sem, začala pracovat v Palkovicích a vrátila se do Lhotky na ten folklor.

A: *A konečně jste se vrátila k tomu, kde jste...*

M: Začínala. Jako slečna.

A: Média o Vás prozrazují, že to není pravda. A zároveň se zabýváte folklorem, nebo jste se zabývala velkou část života, takže jestli chcete, můžeme začít o tom, odkud pocházíte.

M: No tak to budete mít z toho hlavu kolem, děvuško. Narodila sem se na Slovensku, jmenuje se to Nová Bystrica. Odtamtud pochází moje maminka. A muj otec byl rodák z Metylovic, kam zme se stěhovali v devětatřicatem. Bydleli zme u babičky a otec učil v okolí po venkovských školách. Umístění pak dostal v jednačtyřicatem roce na Barani. Tam sem začala chodit do první třídy, narodil se muj bracha. Ale cele moje ústřední dětství bylo ve Lhotce a poznala sem pana řidiciho Sochu i jeho rodinu, soubor... Měl na mě dost velký vliv. Braval mě s sebou, když sbíral písničky po okolí. Častými hosty zme byli u Kalusu na Bahenne, což byli staří zpěváci. Spřátelila sem se s Božkou Kalusovou. Takovy muj druhy domov. Když pani Kalusova vařila hříbačku, tak zme tam dycky byli. Chodila sem na gympl do Frenštatu, odmaturovala a dala si přihlášku na dvě vysoké školy. Na medicínu do Olomouce a druhá byla do Prahy. Pan řidici měl velkého přítele z Prahy, který se zabýval folklorem, a ten mě přemlouval, ať se přihlásím do Prahy, byl tam obor narodopisu. Tak sem se přihlásila, i když sem moc dobře nevěděla, co se po mně chce. /smích/ A šla sem na zkoušky do Olomouce. Valčila sem v duchu, kde pujdu. Tahlo mě to k folkloru, i když sem si říkala, co tam se chceš učit... Naš tatínek nechťel o tom slyšet. Neměl představu vůbec. Ani nemohl mít. To byla uměle vzniklá škola, jejíž napln zme nikdo nechapal, neznal.

A: Je zvláštní, že někdo někde úplně jinde chce učit, jak se tady žije.

M: Přesně tak, no...

A: To je to, co člověk nemohl pochopit, že?

M: No. Volila sem konkrétní jistotu, šla sem do Olomouce. Do té Olomouce sem se dostala a po roce zme tam s klukama z Frydecko - Mistecka udělali souborek. Si pamatuju, jak zme pana řidiciho Sochu pozvali a on se tak srdečně smál, protože kluci měli ten svůj projev takovy jiny... Bylo to takové...

A: Přirozené!

M: Noo... My zme byli spokojeni. /Smích./ Ale pak se to rozvezlo díky rozptylu po fakultách. Odpromovala sem a šla na umístěnku do pohraničí, nastupovala sem v Krnově. To byl začátek toho, že sem musela folkloru nechat. Přišla sem tam jako internista, protože sem pediatrii neabsolvovala, nebylo mi vyhověno.

Toho roku došlo k slavnostní akci, mělo dojít k předání nejvyššího vyznamenání „Rudý prapor“ národnímu podniku Slezan. Navrhl jsem vedení podniku, kdyby mohl být podnik přejmenován na „SLEZAN bavlnářské závody Petra Bezruče“ již proto, že v Čechách byly v Hronově „Bavlnářské závody Aloise Jirásky“ a v Náchodě „Závody Boženy Němcové“. Bezruč dopisem s tím „ač si nezasluhuji“ opět souhlasil, ale tato žádost na ministerstvu textilního průmyslu v Praze byla zamítnuta s tím, „že po žijících literátech“ není možno vyhovět. Jaké bylo nakonec naše překvapení, když jsme četli v ostravském tisku zprávu, že důl v Michálkovicích byl přejmenován na „Důl Petra Bezruče“. V té době skončilo, i když písemné, přátelství s Petrem Bezručem.

Vilém Vlk

Dědek Beskydský s dcerou (viz str. 32)

Františka Pituchová

Povyš hory, z pod kořena
čiste vody prameň trysko.
Prudky, vrytky, roztančeny,
zpivo, zvoni, zurči, vysko.

Po kameňach, po mēlčine
zatača sē do věnečka,
křišťalova voda plyně
postříbřeno od slunečka.

Děvča zdviho sukenečku,
vprostřed duče ručky myje,
něvyplaš mladu srynečku
ešče spěš, než sē napije.

Delši dobu husto pryši,
voda valí přes ohrady,
kořeně i suche vryši
připlovaly do přehrad.

Plyně potok bez pěsničky
krajem k dalekemu městu,
smutně hledim, v očach svičky,
sbohem milý, šťastnu cestu.

(Panu Františku Dužimu – Pozbirane po našimu)

MUDr. Melánia Ševčíková (roz. Dvořáčková)

nar. 20. 2. 1936

Povoláním a hlavně posláním významná lékařka pediatrie a
genetiky, zakladatelka Oddělení lékařské genetiky v Ostravě,
zakladatelka Poradny pro vrozené vady ve Frýdku - Místku, ale
také folkloristka a úžasná dáma

A: Je mým potěšením a velikou ctí se dostat k někomu, jako jste vy, takhle blízko a povykládat si. A když je teď taková náročná situace, že Vám nemůžeme pográtulovat veřejně, když máte narozeniny, tak aspoň tímhle prostřednictvím. A skromnost stranou, jste velice výrazná osobnost, co se týká nejen našeho kraje, ale i celé republiky – vůbec našeho zdravotnictví.

M: To ani ne... Jsem tuctovy doktor.

OSOBNOSTI VELKÉHO LAŠSKA

Chci vám přiblížit, o co jde a proč vznikl tento nápad. Díky tomu, že náš král už roky **obrozuje lašskou myšlenku**, svou činností mj. zviditelňuje a vyzdvihuje jména lidí, kteří se jakýmsi způsobem zasloužili o kvalitu našeho kraje nebo mu něčím byli přínosem. A právě díky jemu se s takovými lidmi setkávám i já, což je mi nesmírnou ctí. A tak mě napadlo, že by bylo fajn ještě víc přiblížit lidem, jaké úžasné osobnosti tu máme, a trochu víc širší veřejnost s těmito osobnostmi seznámit. Zvolila jsem formu přátelského povídání, ze kterého se vám budu vždy snažit aspoň zlomek zprostředkovat a ve kterém se budu co nejvíce snažit zachytit a zachovat autenticitu mluveného slova. Po domluvě s tatínkem králem, kterému se nápad líbil, spojujeme tuto myšlenku s příležitostí nějakého významného životního jubilea vybrané osobnosti a zároveň jí touto cestou k jejímu životnímu jubileu co nejserdečněji gratulujeme.

Příjemné čtení vám všem přeje Adéla Krulíková

Pramínek vody

Radek Žvak

Malinký pramínek se vydal na procházku
a dolů k údolí všetečně pospíchá.
Mechem se prodere, poskočí na oblázku,
na suchém jehličí si tlapky popíchá.

Všecičko překoná, co mu jen v cestě brání,
bláta či kamení vůbec se nelekne.
Ať plyne, klopýtá, o trny se zraní,
nepláče, nefňuká, bolestí nehekne.

Družně však pozve si na cestu každou stružku,
i vodu studánek, když někde přetéká,
a z bažin na lukách unese svoji družku,
přizve též příbuzné z blízka i daleka.

Tak malý pramínek brzy se v potok změní,
cestou svou stává se čirý a chladivý.
Tu laňku napojí, tam ptáčkům doušek zpění,
též lidem nabízí svůj pramen svádívý.

Najednou údolí jej vítá ve svých říčkách,
však ani obejmout jej řádně nestačí.
Vlnky jej unáší, až bázeň má na víčkách,
však brzy zvyká si a bujně skotačí.

A stále dál a dál unášet se dá proudy.
Pojednou poznat smí velkých řek majestát.
Bok lodím pohladí, olízne břehu hroudy,
pak k plážím pospíchá s mořem se promíchá.

(Prosté rýmováčky – 2010)

Samozvaný masajský král Libor zv. Story, jehož království „Masaja“ ihned v lednu uznal lašský král s podmínkou, že se připojí jako člen Lašského společenství národů s názvem „Lachia-Masaja“, pochopitelně pod správou Království lašského...

Zatímco se Libor Pastorek vyhříval na slunci v Africe, král držel stráž v mrazivém Lašsku – foto A. Krulikovská